

OSTAVŠTINA JURJA KOLOMBATOVIĆA U SVEUČILIŠNOJ KNJIŽNICI I ARHEOLOŠKOME MUZEJU U SPLITU

UDK: 027: 57-05 Kolombatović, J.
Izvorni znanstveni rad
Primitljeno: 20. XI. 2002.

DUBRAVKA DUJMOVIĆ
Sveučilišna knjižnica u Splitu
Zagrebačka 3
21000 Split, HR

Ugledni europski zoolozi s konca 19. stoljeća slali su svoje objavljene radove i u Split, na dar i na uvid kolegi Jurju Kolombatoviću, potpisane i s posvetom. Na temelju tih podataka publikacije su identificirane kao vlasništvo J. Kolombatovića i kao dio njegove stručne knjižnice. Zajedno s njegovim rukopisima smatra ih se vrijednom ostavštinom jer vode do podataka o sadržaju dijela sačuvane knjižnice, svjedoče o Kolombatovićevim dodirima i suradnji s najuglednijim zoologima onoga vremena, upućuju na koji je način istraživao i pisao te potvrđuju da je njegov ugled u okvirima onodobne svjetske znanosti bio velik.

U splitskoj Sveučilišnoj knjižnici danas se čuva devedesetak knjižica, uglavnom separata iz stručne prirodoslovne periodike s konca 19. stoljeća, koje su nekoć pripadale knjižnici J. Kolombatovića.¹ Potpisane i s posvetom dobivao ih je na dar od svojih kolega, suradnika. U Arheološkome muzeju u Splitu² pohranjeno je tridesetak stranica

rukopisa, radnih bilježaka koje je Kolombatović ispisivao promatrajući i istražujući živi svijet. Slične bilješke ispisao je i na marginama većine svojih najpoznatijih, već objavljenih radova, ispravljajući ih ili dopunjujući.

Za razliku od publikacija koje je tijekom godina, osobno i u više navrata darivao tadašnjoj Gradskoj knjižnici i tako pridonio izgradnji njezina mladoga fonda, ovoj zbirci knjižica, separata iz Sveučilišne knjižnice ne može se sa sigurnošću odrediti vrijeme i način na koji su dospjele u ovu ustanovu. Iako svaka knjižica ima vlastitu signaturu, njihov popis nije bilo moguće pronaći u knjigama inventara. Nakon što su, u traganju za inventarima bile uključene knjižnične službe akcesije i službe rada s korisnicima, sa žaljenjem se moralo zaključiti da je taj popis trenutno zametnut.³

Neke druge mogućnosti, poput one da su signature bile naslijeđene s donacijom, malo su vjerojatne, budući da je njihova struktura slična ostalim, u knjižnici viđenim signaturama. Premda bez sigurnih dokaza kakve bi nam pružile knjige inventara, ove separate odlučilo se, na temelju drugih podataka predstaviti kao dio Kolombatovićeve stručne, priručne knjižnice. Uvidom u njezin sadržaj htjelo se pokazati vlasnikov predmetni interes, podsjetiti na ugledne znanstvenike s kojima je kontaktirao, surađivao, s pojedinicima i prijateljevao, dok će se pregledom rukopisne ostavštine i radnih bilježaka moći vidjeti kako je kao znanstvenik radio.

Kolombatovićeve ostavština važan je dokument iz vremena prerastanja biologije u modernu znanost razvijanja sistematike vrsta, u kojoj je i on odigrao određenu ulogu. Da je taj doprinos ondašnjoj znanosti bio znatan pokazuje i njegova knjižnica, a neposredno je potvrđuju i birane riječi iz posveta i pohvala ispisane na separatima, koje su mu upućivali ugledne kolege, znanstvenici.

O Jurju Kolombatoviću (1843.-1908.) pisano je puno, pa su njegov život i rad dobro poznati.⁴

Ipak, treba podsjetiti da je rođen u Splitu, školovao se u Zadru, Veneciji i Padovi,⁵ postao profesor matematike i predavao ovaj predmet na splitskoj Velikoj realci sve do umirovljenja, 1900. godine. Interes za zoologiju pokazao je u ranoj mladosti, pa premda iz tog

predmeta nikada nije stekao redovito, formalno obrazovanje, na tom je polju postigao uspjehe koje je s uvažavanjem vrednovala i onodobna znanost.

Svoja istraživanja obavljao je na dalmatinskome kopnu i moru, najčešće u Splitu i njegovoj široj okolini. Iako je najveći doprinos dao na području ihtiologije i ornitologije, objavio je i veći broj radova o dalmatinskoj flori, determinirao nove vrste vodozemaca, guštera pa i sisavaca, naročito šišmiša.

Svoje tekstove (tridesetak znanstvenih radova) pisao je i objavljiavao na hrvatskome, talijanskom, latinskom i njemačkom jeziku.

Upravo zato mogao je osjetiti jezične aspekte pri izradi nomenklatura vrsta, pa ne čudi da je običavao davati veliko značenje pučkim imenima životinjskih i biljnih vrsta, ističući da su neka čak prikladnija za određene vrste od prihvaćenih tuđica.

Time se u brizi za narodna imena pridružio Spiridonu Brusini (1845.-1908.), profesoru zoologije na Zagrebačkome sveučilištu, a iz takve škole mišljenja izrastao je poslije još jedan Splićanin, Tonko Šoljan (1907.-1980.), koji je uz moto *za našu ribu naše ime* godine 1949. objavio prvu hrvatsku sistematiku, *Ribe Jadrana*, popisavši 370 vrsta.

Interes za narodna imena kod pojedinih vrsta iz živoga svijeta Kolombatović je često isticao u svojim tekstovima. Karakterističan je njegov predgovor *Imeniku kralješnjaka Dalmacije. I. dio: Sisavci i ptice*, iz 1885.

*“...Odkada sam stao iztraživati zemne i vodene kralješnjake po našoj Dalmaciji, revno sam nastojao da čujem iz ustiju prostoga puka nazive za pojedine... svako pučko ime... naznačuje podobro prirodinuu... njeka odgovaraju prevodu prirodoslovnih imena, njeka su dapače prikladnija za označenje predmeta, nego li već prisvojeno prirodoslovno ime”.*⁶

Kolombatović je s velikom predanošću izučavao narodne nazive. U tiskanim publikacijama koje se, uvezane danas u dva sveska (sign. IV. e3 i IV. Dupl.) čuvaju u Arheološkome muzeju, uočava se da je naknadno uz latinske nazive dopisivao i narodne, često s popratnim objašnjenjima.

S vremenom je interes za narodne nazive vrsta kod Kolombatovića prerastao u interes za hrvatski jezik. Zanesen narodnjačkim idejama pobjednika splitske Općine, počeo ga je ponovo učiti u zrelim godinama. Njegova knjižica *Njekoliko riječi, izreka i poslovice*, Split, 1889., prepuna je imena i pojmova, od kojih mnogi nisu u vezi sa zoologijom. Poredani su po abecedi, pa tu knjižicu možemo nazvati i malim rječnikom hrvatskoga jezika kakvim se govorilo u Splitu i okolici koncem 19. stoljeća.⁷

Za početke stvaranja hrvatske sistematike vrsta, posebno riba, dio zaslug je pripao i samoukim amaterima.

Spominje ih G. L. Faber, počasni konzul Rijeke, u svome djelu objavljenome u Londonu 1883. godine *The fisheries of the Adriatic and the fish thereof. A report of the Austro-Hungarian sea-fisheries, with a detailed description of the Marine fauna of the Adriatic Gulf*.

U ovoj opširnoj knjizi o ribarstvu koja je objavljena kratko nakon djela Carla de Marchesettija *Le Pesca lungo le coste orientali dell'Adria* i na koju se, prema vlastitu priznanju dijelom oslanja, Faber je posebnu pozornost posvetio popisu riba.

Tako se za talijanska imena koristio već postojećom literaturom, tekstovima Günthera, Canestrinija, Grubea, Narda, Ninnija, Stossicha, dok je s hrvatskim nazivljem imao poteškoća jer je o tom pitanju bilo malo publiciranih radova. Stoga je uz literaturu S. Brusine konzultirao i amatere, A. Korlevića, učitelja prirodopisa na riječkoj gimnaziji, i I. C. Kovačevića, poslije upravitelja splitske luke.

Faber je posebno istaknuo doprinos J. Kolombatovića, citiravši njegove radove *Pesci delle acque di Spalato e Catalogo degli anfibi e dei rettili dei contorni di Spalato*, 1881., i *Fische welche in den Gewässern von Spalato beobachtet und überhaupt im Adriatischen Meere registriert wurden*, 1882., jer je zahvaljujući tim tekstovima dobio odgovore na pitanja o fauni Splita i o lokalnoj, hrvatskoj nomenklaturi⁸ pa je, spominjući pojedine vrste riba, u više navrata citirao i Kolombatovića.

Za *Pesci delle acque di Spalato* petnaestak godina kasnije E. Ninni će napisati da je to djelo "... indispensabile allo studioso della ittiolo-

gia adriatica”.⁹ U knjižnici se čuva više primjeraka ovog djela; jedan i s posvetom Natku Nodilu koju je Kolombatović osobno napisao.

U stvaranju sistematike i hrvatske nomenklature riba Kolombatović je mogao konzultirati i rad uglednoga A. P. Ninnija *Gli anacantini del mare adriatico*, 1880., (sign. III 6 G122), poslan i u Split, s posvetom *Al cho. sign. professore Giorgio Kolombatovich, omaggio dell'autore*. U ovome vrijednom radu A. P. Ninni dao je opširniji pregled istraživanja marifaune Jadrana, apostrofirajući *Catalogo dei pesci dell' Adriatico*, Perugia, 1866., u kojem se uz svaku vrstu ribe donosi i njezin naziv na tršćanskome dijalektu, te radove Troisa i Stossicha koji slijede istu metodu. Sam Ninni je u svojoj sistematici novih riba navodio uz latinski i narodni naziv, na talijanskom jeziku. Ta je metoda Kolombatovića mogla uvjeriti da je na pravome putu kada i sam prikuplja narodna, hrvatska imena za ribe i druge vrste.

Izrađujući tijekom 1885. i 1886. *Imenik kralješnjaka Dalmacije. I. dio: Sisavci i ptice i II. dio: Dvoživci, gmazovi i ribe*, Kolombatović je mogao konzultirati radove kolega koje je u međuvremenu dobio na dar. Jedna od takvih knjižica koju smo našli u njegovoj zbirci je i *Elenco dei mammiferi, degli uccelli e dei rettili ittiofagi appartenenti alla Fauna italica e Catalogo degli anfibi e dei pesci italiani*, iz 1880., s posvetom autora, E. H. Gigliolija, *Al prof. Giorgio Kolombatovich ricordo dell'autore* (sign. III. 6 G 54).

U tekstu se navodi 458 vrsta riba sa 8138 komada riba koje se, preparirane, čuvaju u središnjoj zbirci kralješnjaka u Museo zoologico dei vertebrati u Firenci, a bili su predstavljeni na međunarodnoj izložbi riba u Berlinu, 1880. godine.

Drugi Kolombatoviću koristan tekst mogao je biti *Rivista della fauna sicula dei vertebrati* (sign. III. 6G131) uglednoga P. Doderleina, koja je objavljena u Palermu 1881. U knjižici, također s posvetom, *All'onorevole sig. prof. Giorgio Kolombatovich ricordo amichevole dell'A.*, Doderlein, pozivajući se na Gigliolijev popis 571 talijanske vrste riba, kaže da je njih 409 našao u vodama Sicilije.

Kada je objavio poznato djelo o ribama Francuske, E. Moreau je izazvao polemike. Primjedbe na opis i determinaciju ribljih vrsta imao je i C. Bellotti u svom *Appunti all' opera del dottor Emilio Moreau*:

Historie naturelle des poissons de la France a al relativo supplemento koju je objavio 1890. (sign. III 4F 197). S posvetom, *All' egregio signor prof. Giorgio Kolombatovic omaggio dell' autore*, ponudio ju je i splitskome kolegi.

U ostacima Kolombatovićeve biblioteke našli smo veći broj potpisanih radova najuglednijih znanstvenika njegova vremena, zoologa, koji su objavljivali uglavnom na prostoru bivše Monarhije. Uz već spominjane, tu su i tekstovi E. F. Troisa, E. Galvanija, E. Regalija, L. Facciole, W. Blasiusa, E. de Bette. Iznenaduje mali broj Steindachnerovih radova u ovoj ostavštini.

Iako je Kolombatović usko surađivao s F. Steindachnerom, direktorom Prirodoslovnoga muzeja u Beču, često i kao koautor u stručnim i znanstvenim radovima, do nas je stiglo samo nekoliko tekstova ovog znanstvenika. Budući da je mala vjerojatnost da dvojica suradnika nisu međusobno izmjenjivali svoje tekstove, može se još jednom zaključiti da je Kolombatovićeve knjižnica do nas došla samo u ostacima.

U kojoj su mjeri i na koji način radovi starijih koleg formirali Kolombatovića kao znanstvenika te usmjeravali njegova istraživanja, knjižničarstvo prepušta ocjeni povijesti znanosti. Ono će se i u ovom slučaju zadržati na svojoj osnovnoj zadaći prikupljanja, čuvanja, stručne obrade te povremenog obavještanja o zbirkama koje čuva u svojim fondovima.

Jurju Kolombatoviću često su stizala priznanja prvenstva u otkrivanju pojedinih ribljih vrsta.

Tako u članku *Sulla scorpaena ustulata, Lowe, nel mare Adriatico*, 1903. (sign. III 4F 30) E. Ninni ispravlja G. Canestrinija, koji je, hvaleći djelo autorova oca, A. P. Ninnija, pripisao ovome prvenstvo u otkrivanju te, u Jadranu rijetke ribe. Prema svjedočenju E. Ninnija, Kolombatović ju je prvi vidio u Jadranskome moru vidio tijekom ekspedicije brodom *Violante* oko Lastova 1888. godine te je opisao i determinirao u svom *Catalogus Vertebratorum Dalmaticorum* u kojem je naveo i 296 drugih ribljih vrsta.

Kolombatovićev doprinos znanosti E. Ninni je istaknuo i u nekrologu¹⁰ koji je ispisao i javno publicirao u povodu neočekivane smrti

splitskoga kolege i bliskog prijatelja. Na jednome mjestu nabrojio je sve vrste i podvrste kralješnjaka koje je Kolombatović prvi uočio i objavio. Današnja, suvremena ihitologija odaje mu priznanje da je prvi zapazio devet novih ribljih vrsta.

U Arheološkome muzeju čuva se 14 stranica rukopisa Kolombatovićevih zapažanja o slatkovodnim ribama u rijekama i jezerima Dalmacije, nastalih u različitim razdobljima. Nažalost, samo na jednome možemo pročitati i godinu (1883.) kada su promatranja obavljena.

Najopširnije su one bilješke u kojima Kolombatović polemizira s drugim autorima, Canestrinijem i Kaerom, te uspoređuje ribe u slatkim vodama Italije s istim vrstama u našim tekućicama, Krki, Neretvi, Cetini i Čikoli. Na nekoliko mjesta opisao je i ribe koje je vidio u jezerima u okolici Imotskoga.

Onodobna zoologija s uvažavanjem je prihvaćala Kolombatovićeve radove o morski sisavcima.

E. Nini citirao ga je, uz bok Troisa, Narda, Parone, Brusine u svome članku *Sulle catture di alcuni Cetacei nel mare Adriatico ed in particolare sul Delphinus Tursio (Fabr.)*, 1901. (sign. III 4 F 180), koji mu je 1901., s posvetom, *Al chiariss. sig. prof. Kolombatović in amic. e stima omaggio di E. Ninni* poslao na uvid i ocjenu. Slična priznanja naš znanstvenik dobivao je i od hrvatskih kolega, M. Koturića, M. Kosića i S. Brusine.

Kolombatović se bavio i ornitološkim istraživanjima. Zato se u njegovoj privatnoj knjižnici nalazi veći broj knjižica ovog sadržaja.

Svoj članak *Su le unghie e gli sproni della mano ornitica* iz 1892. poslao mu je E. Regalia, s pisanom posvetom *All' egregio zoologo...* To nedvosmisleno priznanje uglednog Talijana hrvatskom znanstveniku nije bila puka forma komunikacije među kolegama, nego još jedna u nizu potvrda ugleda koje je naš Splićanin uživao u znanstvenim krugovima svojega vremena.

U djelu Luogija Paoluccija *Nuovi contributi all' avifauna migratrice delle Marche* iz 1893. koje mu je, također s posvetom, poslao autor, Kolombatović je mogao usporediti svoj način vođenja višegodišnjeg dnevnika kretanja noćnih i danjih ptica, određivanje staništa i vrsta s onim koje je vodio mladi talijanski kolega.

U Arheološkome muzeju čuvaju se na 16 međusobno nepovezanih listova dijelovi dnevnika promatranja ptica na staništima Salone, Stobreča, Vranjica. Kolombatović ga je vodio osamdesetih godina 19. stoljeća. Nažalost, na većini listova uz datum nije navedena i godina.

Vrste koje je pratio, opisivao i determinirao uspoređivao je s onima koje su opisivali strani zoolozi. U određivanju vrsta pomagao se sličnim djelima stranih zoologa, Blasiusa, Fatija, Bette i E. Ninnija. Tekstove ovih znanstvenika, s pisanim posvetama, nalazimo u Kolombatovićevoj ostavštini, također i djela A. Bonomija, P. Doderleina, Gigliolija, A. P. Ninnija, Schiavuzzija, Bernarda i drugih.

U Arheološkome muzeju čuva se i pismo upućeno Kolombatoviću iz Beča 1885. godine. Odnosi se na njegov članak o pticama Dalmacije. Spominje se sedam različitih ptica, uspoređuje njihov opis, imenovanje i svrstavanje unutar vrsta te hvali Kolombatovićev doprinos u ovom istraživanju. Potpisao ga je Pelzeln. Riječ je o Augustu von Pelzelnu (1825.-1891.), ornitologu svjetskog ugleda i kustosu u bečkome Prirodoslovnom muzeju.

Priznanja za ornitološka istraživanja Kolombatoviću su stizala sustavno. Struka mu je priznala doprinos u izradi kataloga ptica *Osservazioni sugli uccelli della Dalmazia* koji je 1880 u popisu vrsta bio najpotpuniji do tada.¹¹

Godine 1881. imenovan je za mandataru Odbora za ornitološke promatračke stanice u Austro-Ugarskoj za Dalmaciju.

U *Catalogus vertebratorum dalmaticorum*, iz 1888. godine, koji je ocijenjen vrijednim radom, Kolombatović je opisao i 333 vrste ptica. Publikacija se čuva u većem broju primjeraka u fondu splitske Sveučilišne knjižnice. Dio je onoga dijela ostavštine njezina autora koju su ovoj ustanovi poslije Kolombatovićeve smrti darovali nasljednici, tijekom 1912. i 1915. godine.

Kolombatović je pokazivao velik interes i za reptile. Među ostalim prvi je uočio i odredio vrstu mosorske gušterice. Svoja istraživanja mogao je usporediti s tekstovima kolega koje također nalazimo u ostavštini. E. Betta mu je poslao *Nuova seria di note erpetologiche per servire allo studio dei rettili ed anfibi d' Italia*, 1879. (sign. III 4 F 193), uz posvetu *Al cho, prof. Giorgio Kolombatović, offre l'autore,*

također *I rettili ed anfibi del regno Grecia...*, 1868 (sign. III 6G 293), s napomenom *Al' egregio prof. G. Kolombatovic*.

Mladi kolega E. Regalia poslao mu je na dar, vjerojatno i na ogled knjižicu o reptilima, sisavcima i pticama *Sulla fauna della Grotta del Castello*, 1907. (sign. III 6G 129), s posvetom, *All'illustro zoologo Cav. prof. Giorgio Kolombatovic*.

Osim znanstvenim radom, Kolombatović se bavio i pravnim pitanjima ribarstva u hrvatskome priobalju, pa je bio član brojnih vladinih komisija, između ostaloga i sudac u Commissione ambulante per le questioni pendenti di diritti di pesca te stručni vještak u Commissione di inchiesta sulla pesca marittima pri Pomorskoj vladi u Trstu.

Stoga ne čudi da se u njegovoj knjižnici pronašlo i literaturu o pravno određenim pitanjima u ribarstvu, poput *Sul regolamento internazionale da farsi per la pesca dell'Adriatico*. (sign. III 6 G 103) koju je autor, R. D. Andrea, tadašnji predsjednik Ribarske udruge iz Chioggie i član komisije za ribarstvo pri Ministarstvu za poljoprivredu i industriju 1884. poslao, s posvetom, i našem sugrađaninu, *Onorevole prof. Giorgio Kolombatovic*.

U knjizi se spominju prosvjedi splitskih, viških i hvarskih ribara protiv ribara iz Chioggie koji su im svojim mrežama uništavali srdelu.

Druga je takva knjižica A. P. Ninnija *Alcune considerazioni sulla pesca estiva dei barboncini e delle triolette lungo la costa veneta*, 1888. (sign. III 6 G 96), gdje s pravnoga i ihtiološkog aspekta autor raspravlja o opravdanosti uredbe o zabrani lova i trgovanja spomenutim vrstama riba.

Zbog velikog zalaganja i predanog rada na pravnim pitanjima u ribarstvu kao i zbog znanstvenog rada, 1900. godine, u povodu umirovljenja car Franjo Josip odlikovao je J. Kolombatovića križem za zasluge i naslovom viteza.¹²

Svoje radove Kolombatović je objavljivao uglavnom u onovremenoj periodici. Najviše njegovih članaka nalazimo u zagrebačkom *Glasniku Hrvatskoga naravoslovnoga društva*, *Godišnjem izvješću c. k. Velike realke u Splitu*, te u bečkom *Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften*.

U povodu Kolombatovićeve smrti, o njemu kao čovjeku posebno

lijepo pisao je kolega i prijatelj E. Ninni, istaknuvši da je bio “... *for-nito di rare doti di cuore e di versatile mente*”.¹³

Juraj Kolombatović bio je jedan od onih splitskih intelektualaca koji su aktivno sudjelovali u stvaranju Gradske biblioteke 1903. godine. Njegova prva donacija knjižnici sadržavala je više od 400 knjiga i periodike.¹⁴

U knjigama inventara pratimo i kasnije povremene darove, kako osobne, tako i njihovih nasljednika.

Nakon iznenadne smrti 1908. godine njegova priručna radna knjižica također je darovana Gradskoj biblioteci. Vjerujemo da su je za Kolombatovićeva života činile i knjižice koje su darovane tijekom 1912. i 1915. godine, kao i knjižice istoga sadržaja na poledini čijih naslovnih stranica, bez navođenja godine, piše da su njegov dar ili ostavština. Zašto su knjige iz Kolombatovićeve knjižnice stizale u Gradsku biblioteku u etapama, a ne odjednom, nije poznato, ali je njihovim dijeljenjem (pa i onim između Arheološkoga muzeja i današnje Sveučilišne knjižnice) propuštena prilika da knjižnica bude sačuvana kao cjelovita zbirka. Stoga danas ne možemo ustanoviti kolika je knjižnica bila i kakve je sve naslove sadržavala. Inzistiranjem na posvetama koje se nalaze na nekim knjižicama, htjelo se pokazati najsigurniji znak njihova pripadanja Kolombatoviću. Može se pretpostaviti da se nekoć, unutar njegove knjižnice nalazila i zbirka pisanih tekstova. Ovom prigodom tragalo se za Kolombatovićevim dnevnicima promatranja života svijeta, za pismima koje je sasvim sigurno izmjenjivao sa svojim kolegama izvan Splita te za zapisanim razgovorima s običnim ljudima o narodnim nazivima kojih je, sudeći prema objavljenim radovima, bilo mnogo. Ni o njegovu radu u brojnim komisijama nije nađeno pisanih tragova, kao ni o priznanjima koja je dobivao. U arhivu Društva Marjan minimalni su podaci koji vode do Kolombatovića, dok u Povijesnom arhivu takvih zapisa nema.

Uvid u ovakvo stanje odvelo nas je do pitanja o stvarnom sadržaju bivše Kolombatovićeve knjižnice i njegova privatnog arhiva te o mjestima gdje bi se danas moglo tražiti njihove ostatke. U ovome trenutku takvo se istraživanje odgađa za neko drugo vrijeme.

BILJEŠKE

1. Obilježavanje 100. obljetnice svojega djelovanja Društvo Marjan je započelo objavljivanjem monografije *Marjane, naš Marjane*. Ovaj vrijedan zbornik donio je veći broj tekstova o povijesti rada društva, počecima pošumljavanja i gradnji na Marjanu te o ljudima koji su za te pothvate bili zaslužni. Jedan od njih bio je i Juraj Kolombatović, višegodišnji predsjednik Društva Marjan te začetnik ideje ozelenjavanja do tada golog brda. Podsjećanjem na ovog iznimnog čovjeka, intelektualca i znanstvenika pridružit ćemo se slavljeničkoj obljetnici rada društva, čije su aktivnosti u zaštiti marjanske šume i ukupnog lokaliteta danas potrebnije nego ikada.
2. Zahvaljujem kolegi Arsenu Duplančiću što me je upozorio na Kolombatovićevu ostavštinu u Arheološkome muzeju.
3. Kako je knjižnični arhiv godinama nedostupan, ni tamo nije bilo moguće provjeriti podatke.
4. A. Langhoffer: *Juraj Kolombatović*. Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva, 21 (1909). A. Cvitanić: *Juraj Kolombatović - prirodoslovac (prigodom 50. godišnjice smrti)*. Priroda, (1958) 4. D. Kečkemet: *Prvo pošumljavanje Marjana 1852. godine*. Hortikultura, 46 (1979), 23-27. I. Jardas, J. Dulčić: *Zoološki doprinosi Jurja Kolombatovića (1843-1908)*. // Annales 13 (1998). Z. Mužinić: *Prof. Juraj Kolombatović - entuzijast prirode i protagonist Nazorove novele* Školski vjesnik, 32 (1983) 2, 184-186., A. Sapunar: *Juraj Kolombatović i marjanske perspektive*. Kulturna baština, 13 (1988) 18, 121-137. D. Dujmović: *Il fondo ittologico rapresentato nella Biblioteca privata di Juraj Kolombatovic*. Cimbis, 23 (2002) 1-5.
5. U Muzeju grada Splita čuvaju se Kolombatovićeve padovanske diplome.
6. Juraj Kolombatović: *Imenik kralješnjaka Dalmacije*. I dio: Sisavci i ptice. Split, 1885., <3>-5.
7. Rječnik je Kolombatović dopunjavao svojeručno, riječima koje je čuo nakon objavljivanja ove publikacije, pripremajući, najvjerojatnije, buduće prošireno izdanje. Prenosimo dio dopuna koje je Kolombatović upisao rukom, vodeći računa i o abecednom nizanju.
 - Benda (*donja benda uteče preko gornje*). Čeljust
 - Bavorica (donna pretende di saper curare)
 - Bedra (srednja sardela). Sardela bedra srednje veličineOvakve i brojne slične intervencije Kolombatović je proveo u cijelome tekstu.
8. G. L. Faber: *The fisheries of the Adriatic and the fish therof. A report of the Austro-Hungarian sea-fisheries, with a detailed description of the Marine fauna of the Adriatic Gulf*. London, 1883. XI.
9. E. Ninni: *Al cav. prof. Giorgio Kolombatovic. Necrologia*. Venezia, 1908., 9.
10. E. Ninni: Op. cit., 9.
11. Ibid., 12.
12. Kolombatović je bio jednako uspješan i kao pedagog. Prilikom umirovljenja

njegovi bivši učenici tiskali su zahvalnicu čovjeku koji je bio “*više nego učiteljem, ljubeznim ocem i dobrim savjetnikom*”. Zahvalnica se čuva u Arheološkome muzeju.

13. U Muzeju grada Splita može se vidjeti tekst soneta koji je u povodu Kolombatovićeve smrti sročio njegov višegodišnji kolega G. Zarbarini.
14. H. Morović: *Izbor iz djela*. Split, 1988.

L'EREDITA DI JURAJ KOLOMBATOVIĆ NELLA BIBLIOTECA SCIENTIFICA DI SPALATO E NEL MUSEO ARCHEOLOGICO

Riassunto

Lo spalatino Juraj Kolombatović (1843-1908) che fece gli studi a Padova e fino all'età pensionabile insegnò matematica al Grande Istituto Tecnico, fu membro di numerose commissioni governative per la navigazione e l'industria della pesca dell'Austro-Ungheria. L'imperatore Francesco Giuseppe gli aveva conferito la medaglia per il suo zelo. Al giorno d'oggi viene riconosciuto per la sua opera che aveva creato come zoologo. Un interesse particolare lo aveva dimostrato verso i pesci e gli uccelli, però aveva studiato anche altre specie di animali. Non aveva mai ricevuto l'educazione di zoologia, perciò da autodidatta si serviva di pubblicazioni dei suoi colleghi, ricercatori rinomati che gliel'offrivano in regalo. Questi libri si trovano oggi nella Biblioteca Scientifica di Spalato. Che una volta fossero state di proprietà di Juraj Kolombatović, è stato definito in base alle dediche dei loro autori che dopo averle firmate, le mandavano al nostro concittadino. Supponiamo che una volta facessero parte della biblioteca specializzata di Kolombatović.

Nel Museo Archeologico di Spalato si conserva una trentina di pagine con degli appunti fatti da Kolombatović mentre svolgeva le ricerche, osservando, leggendo la letteratura specializzata, correggendo e completando i propri testi. Questi ultimi si trovano pure in margine delle sue opere più note in cui, nel fare la tassonomia, accanto ai nomi latini aggiungeva anche quelli popolari. Anche questo materiale manoscritto faceva parte della biblioteca personale di Kolombatović.

Il materiale presentato, oggi diviso tra due istituti di cultura spalatini, è considerato un'eredità pregevole, poiché rivela il modo in cui Kolombatović da studioso creava le sue opere; tratta dei colleghi con cui collaborava, con alcuni dei quali era amico, nonché della fama di cui godeva nel mondo della scienza dell'epoca. Siccome il materiale descritto, con molta probabilità, rappresenta soltanto una parte della sua molto più ricca biblioteca specializzata, la ricerca dei suoi resti non è ritenuta compiuta.